УДК 811.111 374:61

Стегніцька Л. В.,
викладач кафедри іноземних мов
Буковинського державного медичного університету

ПРОПРІАТИВНА СКЛАДОВА АКРОНІМІВ ТА АБРЕВІАТУР В АНГЛІЙСЬКІЙ МЕДИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Анотація. У статті проаналізовано структурно-семантичні моделі абревіатур та акронімів в англійській медичній термінології, які містять пропріативну складову. Усе частіше епоніми залучаються до творення нових лексичних одиниць, і медичні абревіатури й акроніми не є винятком. Здійснено спробу визначити екстра– та інтралінгвістичні передумови словотворення з огляду на когнітивно-прагматичний аспект.

Ключові слова: абревіатура, акроніми, епонім, медична термінологія, когнітивно-прагматичний аспект.

Постановка проблеми. Вивченню абревіатур у різних сферах наукової діяльності присвячено низку наукових робіт [2; 3; 5; 9], їх кількість поступово зростає, оскільки створені в процесі кодування скорочені одиниці починають функціонувати як повноцінні. У вказаних працях розглянуто і проаналізовано найбільш продуктивні структурно-семантичні моделі та шляхи перекладу абревіатур. Зважаючи на значний обсяг скорочень й інтенсивність використання процесу абревіації в медицині, акроніми та абревіатури вимагають більш детального вивчення.

Актуальність дослідження зумовлено недостатнім вивченням англійських медичних абревіатур з акцентом на пропріативній складовій, оскільки епоніми вже давно стали невід'ємною частиною медичної термінології. Так, згідно з дослідженням Г. Кабанака, починаючи з 1948 р., їх кількість збільшилась майже у 40 разів [7].

Мета статті полягає у структурно-семантичному аналізі англійських медичних абревіатур, які містять пропріативну складову, й визначенні передумов для їх творення. Досягнення мети передбачає вирішення таких завдань:

– дослідити і проаналізувати причини виникнення абревіатур та акронімів у медичній термінології;

– виділити основні типи (категорії) і шляхи творення абревіатур, які містять прізвищевий компонент.

Виклад основного матеріалу дослідження. Швидкий ритм життя, значний потік інформації та час, необхідний для її опрацювання, призводять до економії мовних засобів, а спрощення граматичних конструкцій і компресія зумовили творення абревіатур і їх подальшу адаптацію в медичній сфері. Із розвитком науки медичний дискурс насичується когнітивною інформацією настільки, що її компресія стає чи не єдиним способом економії мовних засобів. Згідно зі своїми законами, мова прагне створити саме ті лексичні одиниці, які змогли б передати значний обсяг інформації в конденсованому й найбільш доступному вигляді [4, с. 7]. Виникнення абревіатур зумовлене не тільки розвитком медицини як науки, потребами в позначенні нових нозологічних одиниць, методів лікування та діагностики тощо, а й іншими факторами. Ми поділяємо думку С. Яблонського, що виникнення й використання абревіатур безпосередньо в медичній практиці зумовлюється також такими чинниками:

– економія часу та заощадження письмового простору "space saving" (заповнення історій хвороб, медичних довідок, указівок, рецептів);

– зручність для вимови;

– використання абревіатури як евфемізму або під час обговорення у присутності пацієнта делікатних питань, які стосуються певної патології [10, с. іх].

У цьому випадку абревіація надає можливість уникнути конфліктів і невдач, створюючи при цьому у співрозмовника відчуття комунікативного комфорту [5, с. 24]. Саме сукупність екстралінгвістичних і лінгвістичних факторів поступово надає абревіатурам та акронімам функціонального пріоритету при конденсації й компресії інформації.

Абревіація співіснує та тісно взаємодіє з іншими способами поповнення словникового складу мови. Цей вид словотвору використовують у тих випадках, коли він більш доцільний, ніж інші способи. На входження нового слова в мову впливають його частотність, оточення й семантичний фактор, тобто проходить певна адаптація неологізму. При виникненні абревіатур і акронімів часто складно дослідити етимологію терміна, оскільки полісемія та омонімія тільки ускладнюють уніфікацію і стандартизацію нових лексикографічних новоутворень.

Такий спосіб словотвору, як абревіація, охоплює практично всі сфери наукової діяльності, однак досі немає єдиного визначення цього явища, універсального поділу на групи й виокремлення продуктивних моделей. Під абревіацією ми розуміємо довільний процес скорочення найменувань, результатом якого є різного типу абревіатури. Абревіатури та акроніми, утворені шляхом абревіації, традиційно ділять на такі групи: ініціальні, усічення й комбіновані скорочення. Також розрізняють авторські абревіатури та акроніми (неологізми), текстові (упізнавані в межах однієї галузі) й загальноприйняті (офіційні).

Акроніми та абревіатури, які використовують у медицині, С. Яблонський пропонує умовно поділити на дві категорії:

Перша категорія містить офіційні абревіатури й символи, які використовують у різних наукових галузях. Їх точна форма, капіталізація та пунктуація визначені Міжнародною Системою Одиниць "The International System of Units".

Розглянемо офіційні англійські абревіатури й акроніми, які використовують у медицині. Прикладом ініціальної абревіатури є термін **rem** → *Roentgen equivalent man or equivalent absorbed dose* (радіаційний еквівалент людини або неофіційний синонім **бер** – біологічний еквівалент рентгена) [6, с. 529]. Незважаючи на те що абревіатура містить пропріативну складову, її елементи не капіталізуються. Такі одиниці вимірювання, як **Ci** → *Curie (кюрі, походить від прізвища фізиків подружжя П'єра Кюрі та Марії Склодовської-Кюрі)* та **R** → *Roentgen (рентген, походить від прізвища німецького фізика Вільгельма Конрада Рентгена)*, скоріше класифікують як абревіатури-символи, утворені, відповідно, шляхом синкопи й апокопи. Як приклад комбінованого скорочення ми пропонуємо термін **kPa** → kilopascal (кілопаскаль; паскаль; походить від прізвища французького фізика та математика Блеза Паскаля). У медицині така величина, як кілопаскаль, використовується для вимірювання величини артеріального тиску. Часто новоутворення медичних абревіатур проходять певну адаптацію, у результаті якої носії мови починають асоціювати цей графічний знак безпосередньо з поняттям, за яким воно закріплено, тобто відбувається утворення стійких асоціативних зв'язків [4, с. 8]. Наведені вище приклади використовують здебільшого для різноманітних вимірювань і показників, у медичній же практиці для номінації різноманітних понять немає загальновизнаних абревіатур, оскільки їх творення є оказіональним і трактується довільно. Такого типу абревіатури й акроніми належать до другої категорії.

Друга категорія містить довільні абревіатури, їм притаманна різноманітність форм однієї й тієї самої назви з різною кількістю букв, які капіталізуються чи ні, та різними видами пунктуації. Крім того, одна й та сама абревіатура може мати кілька значень [9, с. Іх]. При трактуванні англійських медичних абревіатур варто насамперед звертати увагу на їхнє графічне зображення. Розглянемо англійські медичні абревіатури й акроніми з пропріативною складовою, які належать до другої категорії та утворені шляхом абревіації.

Спочатку порівняємо офіційну абревіатуру **rem** і довільну **REM**, яка, згідно з англійським медичним словником Дорланда, розшифровується як *rapid eye movement* (швидкі рухи очей, фаза швидкого сну) [1, с. 2012]. На нашу думку, у цьому випадку капіталізація абревіатури **REM** не є вмотивованою, оскільки жодна лексична одиниця під час розшифрування не капіталізується. Було б логічніше використати написання з великої літери для абревіатури **rem** (Roentgen equivalent man)**,** яка містить пропріативну складову.

Прикладом довільної абревіатури шляхом усічення є термін **Pap** [smear] → Papanicolaou smear (папамазок, який уключає дослідження ексфоліативних цитологічних мазків для виявлення й діагностики різноманітних станів (рак піхви, шийки матки та ендометрію)). Цей термін походить від прізвища грецького лікаря-анатома Георга Ніколаса Папаніколау [1, с. 2140]. Прикладів комбінованих англійських медичних довільних абревіатур із пропріативною складовою нами не виявлено.

Варто наголосити, що довільні варіації скорочень можуть призвести до хибного трактування терміна. Тому необхідно звертати увагу на його наукову спрямованість і сполучуваність абревіатур та акронімів з іншими лексичними одиницями, що сприяє їх кращому розумінню, на відміну від тих, що в ізоляції.

Окрім плутанини з написанням абревіатур із великої та малої літер, процес абревіації також супроводжується такими явищами, як омонімія, омоакронімія й синонімія. Омонімічні варіанти англійської ініціальної абревіатури **GSS** англійською мовою мають такі трактування: **GSS** → glutathione synthetase → глютадіон синтетаза [1, с. 986] і **GSS** → Gerstmann – Straüssler – Sheinker [syndrome] → синдром Герстмана – Штройсслєра – Шайнкера [1, с. 2598]. Водночас оксфордське медичне видання до терміна *глютадіон синтетаза* надає іншу абревіатуру – синонім **GS** [8, с. 1147]. Очевидно, існування синонімів у вигляді абревіатури навіть у межах однієї галузі не полегшують сприйняття інформації, навіть якщо термін розглядається не як окрема одиниця, а в контексті. Тому ми вважаємо, що синонімія допустима тільки за умови описової дефініції.

Омоакроніми також не сприяють кращому розумінню й розшифруванню абревіатур, але все ж візуально різні при графічному відтворенні. Як приклад наведемо ініціальний акронім **APGAR questionnaire** (acronym from initial letters of adaptability, partnership, growth, affection, resolve, referring to a family assessement instrument) – опитування АПГАР (акронім, який був утворений із початкових літер таких слів, як адаптація, партнерство, ріст, схильність, вирішення, тобто складові, необхідні для оцінювання нормального функціонування сім'ї) [9, с. 442], і термін-епонім **Apgar score** (assessment of newborn's condition in which pulse, breathing, color, tone and reflex irritability are each rated 0,1 or 0,2, at one minute and five minutes after birth) – шкала Апгар (числове вираження оцінювання стану новонародженого, що проводиться на 60-й секунді, 5-й і 10-й хвилинах після народження і є сумою балів оцінювання частоти серцевих скорочень, дихання, м'язового тонусу, рефлексів, кольору шкіри). Термін-епонім був утворений від прізвища Вірджинії Апгар, американського лікаря-анестезіолога в акушерстві [1, с. 2086].

Хибне трактування певних абревіатур може призвести навіть до фатальних наслідків. У зв'язку з цим такі організації, як The United States Pharmacopeia (**USP**), the Institute for Safe Medication Practices (**ISMP**), the US food and Drug Administration (**FDA**), the National Coordinating Counsil for Medical Error Reporting and Prevention (**NCC MERP**), опублікували свій перелік небезпечних абревіатур [11, с. 2].

Ми переконані, що абревіатури й акроніми неприпустимі під час оперативного втручання, проте інколи використання довільних медичних абревіатур можливе в межах одного медичного закладу.

Висновки. Незважаючи на низку негативних явищ, абревіація поступово набуває функціонального пріоритету під час конденсації та компресії інформації, а використання пропріативної лексики є досить ефективним способом творення саме ініціальних абревіатур та акронімів. Перспективним уважаємо фіксацію медичних абревіатур і акронімів, які містять пропріативну складову й мають єдине трактування в царині медицини, задля подальшої уніфікації.

Література:

1. Англо-український ілюстрований медичний словник Дорланда : у 2 т. – Львів : Наутілус, 2002. – 2688 с.
2. Гончаров Б.А. К вопросу о типологии и переводе сокращений в англоязычной научно-технической литературе / Б.А. Гончаров // Теория и практика перевода. – К. : Выща школа, 1991. – Вып. 17. – С. 143–151.
3. Зубова Л.Ю. К вопросу об особенностях и трудностях перевода английских медицинских сокращений / Л.Ю. Зубова // Вестник ВГУ. Серия «Лингвистика и межкультурная коммуникация». – Воронеж, 2005. – № 2. – С. 112–116.
4. Зубова Л.Ю. Английские медицинские аббревиатуры как часть профессиональной языковой картины мира (на фоне их русских и французских аналогов) : автореф. дисс. … канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Л.Ю. Зубова. – Воронеж, 2009. – 22 с.
5. Хуснуллина Ю.А. Структурно-семантическая и функциональная специфика аббревиатур компьютерного дискурса : автореф. дисс. … канд. филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / Ю.А. Хуснуллина. – М., 2012. – 27 с.
6. Bergeson P.S. The International System of Units (SI) and Medicine / P.S. Bergeson // West J Med. – 1981. – № 135 (6). – P. 526–529. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1273330/?pag.
7. Cabanac G. Extracting and quatifying eponyms in full – text articles / G. Cabanac // Scientometrics. – 2014. – Volume 98. – Issue 3. – P. 1631–1645. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.irit.fr/publis/SIG/2014_Scientometrics_C.pdf.
8. Dahl N., Piggl M. Ristoff E. et al. Missense Mutations in the Human Glutathione Synthetase Gene Result in Severe Metabolic Acidosis, 5-Oxoprolinuria, Hemolytic Anemia and Neurological Dysfunction / N. Dahl, M. Piggl, E. Ristoff et al.. // Human Molecular Genetics. – Oxford Journals, 1997. – Volume 6. – Issue 7. – P. 1147–1152. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://hmg.oxfordjournals.org/content/6/7/1147.long.
9. Loretz L. Primary Care Tools for Clinicians: A Compendium of forms, questionnaires, and rating scales for everyday practice / L. Lorets. – Elsevier Health Sciences, 2006. – 451 p. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://books.google.com.ua/books?id=UWS7b6vp1_QC&pg=PA194&lpg =PA194&dq=Loretz+L.+Primary+Care+Tools+for+Clinicians&source=bl&ots=IxqPvekO6J&sig=h-2mcccfq4-vKF7JYDusqtp02Fg&hl=ru&sa=X&ei=QXvXVPrzKMbfywOG3ILYAg &ved=0CDsQ6AEwAQ#v=onepage&q=Loretz%20L.%20Primary%20Care%20Tools%20for%20Clinicians&f=false.
10. Jablonskyi's dictionary of medical acronyms & abbreviations / [compiled and edited by Stanley Jablonskyi]. – 2005. – 6 th ed. – 525 p. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.amazon.com/Jablonskis-Dictionary-Medical-Acronyms-Abbreviations /dp/1416058990#reader_1416058990.
11. The AAMT Book of Style for Medical Transcription / [edited by Peg Hughes, CMT]. – American Association for Medical Transcription, 2008. – 2 nd ed. – 363 p. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.zylomed.com/bos.pdf.

Стегницкая Л. В. Проприативная составляющая акронимов и аббревиатур в английской медицинской терминологии

Аннотация. В статье проанализированы структурно-семантические модели аббревиатур и акронимов с проприативной составляющей в английской медицинской терминологии. Все чаще эпонимы используются для образования новых лексических единиц, и медицинские аббревиатуры, и акронимы в данном случае не исключения. Осуществлена попытка определить экстра– и интралингвистические предпосылки для словообразования с позиции когнитивно-прагматического аспекта.

Ключевые слова: аббревиатура, акронимы, эпоним, медицинская терминология, когнитивно-прагматический аспект.

Stegnitska L. Propriative component of acronyms and abbreviations in english medical terminology

Summary. Structural and semantical models of abbreviations and acronyms in English medical terminology, possessing propriative component are analyzed in the article. Recently eponyms are drawn to coining new medical terms. An attempt is made in revealing extra and intralinguistic prerequisites of word building surveying cognitive and pragmatic aspects

Key words: abbreviation, eponym, medical terminology, cognitive and pragmatic aspects.